

Joshua Foer este jurnalist freelancer și locuiește în New Haven, Connecticut, fiind interesat în primul rând de științele naturale. A fost câștigător al Campionatului de Memorare al Statelor Unite în 2006, experiență pe care o descrie în cartea *Memoria inteligentă*. A fost participant la conferința TED din februarie 2012.

JOSHUA FOER

MEMORIA INTELIGENTĂ

ARTA ȘI ȘTIINȚA
DE A-ȚI AMINTI TOTUL

Traducere din limba engleză

LUCIAN POPA

LITERA

București
2020

*Moonwalking with Einstein:
The Art and Science of
Remembering Everything*
Joshua Foer
Copyright © 2011 Joshua Foer
Toate drepturile rezervate inclusiv
cel de reproducere în întregime sau
parțial în orice formă.

Carte Pentru Toți este parte a
Grupului Editorial Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4,
București, România
tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

*Memoria inteligentă.
Arta și știința de a-ți aminti totul*
Joshua Foer

Copyright © 2020 Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:
Lucian Popa

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Florența Simion
Corector: Olimpia Băloi
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress:
Mihai Suci

Descrierea CIP a Bibliotecii
Naționale a României
FOER, JOSHUA
Memoria inteligentă: arta și știința
de a-ți aminti totul / Joshua Foer;
trad.: Lucian Popa. –
București: Litera, 2020

ISBN 978-606-33-6299-6

I. Popa, Lucian (trad.)

159.953

CUPRINS

Capitolul 1. NU-I UȘOR SĂ-L GĂSEȘTI PE CEL MAI INTELIGENT OM.....	11
Capitolul 2. OMUL CARE ÎȘI AMINTEA PREA MULTE.....	38
Capitolul 3. EXPERTUL EXPERȚILOR.....	77
Capitolul 4. CEL MAI UITUC OM DIN LUME.....	106
Capitolul 5. PALATUL MEMORIEI.....	133
Capitolul 6. CUM SĂ MEMOREZI O POEZIE.....	158
Capitolul 7. SFÂRȘITUL ADUCERII AMINTE.....	199
Capitolul 8. PLAFONUL OK.....	236
Capitolul 9. ZECIMEA TALENTATĂ.....	272
Capitolul 10 MICUL RAIN MAN DIN NOI TOȚI.....	307

Capitolul 11 CAMPIONATUL DE MEMORARE
AL STATELOR UNITE..... 345

Respect pentru oameni și cărți

Epilog 376

Mulțumiri 394

Note 396

Bibliografie 421

Indice..... 437

Pentru Dinah: Totul

recunoscute. Nimeni nu știa cu siguranță nici măcar cine se aflase înăuntru. Astfel, o tragedie urma alteia.

Apoi s-a întâmplat ceva remarcabil, ceva ce avea să schimbe pentru totdeauna modul în care oamenii își vor gândi memoria. Simonide și-a închis porțile simțurilor, ca să nu mai vadă haosul din jur, și a dat timpul înapoi, în mîntea sa. Grămezile de marmură au redevenit stâlpi și fragmentele de friză distruse s-au reasezat la locul lor de deasupra. Cioburile de ceramică răspândite peste tot au redevenit vase. Așchiile de lemn ce ieșeau dintre ruine s-au transformat iar într-o masă. Simonide i-a întrezărit pe toți participanții la banchet stînd la locurile lor, îndreptându-se neștiutori spre catastrofa iminentă. L-a văzut pe Scopas rîzînd în capul mesei, a zărit un confrate poet care stătea vizavi de el ștergându-și farfuria cu un coltuc de pâine, apoi un nobil ce zîmbea cu trufie. S-a întors spre fereastră și i-a văzut pe mesageri apropiindu-se în grabă, ca și cum ar fi avut de transmis vești importante.

Simonide a deschis ochii. Le-a luat de mînă pe rudele disperate și, trecînd cu atenție peste dărîmături, le-a dus, una cîte una, la locurile acoperite de moloz în care stătuseră cei dragi.

În acel moment, conform legendei, s-a născut arta memorării.

CAPITOLUL 1

NU-I UȘOR SĂ-L GĂSEȘTI PE CEL MAI INTELIGENT OM

Dom DeLuise, celebrul actor supraponderal (și cinci de treflă), a fost implicat, în imaginația mea, în următoarele acțiuni indecente: a scuipat o flegmă consistentă (nouă de treflă) în chica albă și deasă a lui Albert Einstein (trei de caro) și i-a aplicat o lovitură devastatoare de karate (cinci de pică) în vîntre papei Benedict al XVI-lea (șase de caro). Michael Jackson (rege de cupă) s-a dedat unui comportament bizar chiar și pentru el. El a defecat (doi de treflă) pe un burger cu somon (rege de treflă) și și-a captat emisiile flatulente (damă de treflă) într-un balon (șase de pică). Rhea Perlman, mignona chelneriță din longevivul sitcom *Cheers* (și damă de pică), a fost prinsă dînțuind cu celebrul baschetbalist sudanez, înalt de 2,31 metri, Manute Bol (șapte de treflă), într-o foarte explicită (și, în acest caz, improbabilă din punct de vedere anatomic) hotărâre din două cifre a Congresului (trei de treflă).

Acest tablou bătător la ochi, pe care nu-l încredințez cu mîndrie paginii tipărite, are de parcurs un

drum lung pentru a explica în ce loc aproape neverosimil mă aflu în acest moment. În stânga mea îl am pe Ram Kolli, un consultant de afaceri bărbos în vârstă de 25 de ani, din Richmond, Virginia, care este campionul de memorare en titre al Statelor Unite. În dreapta mea se găsește obiectivul unei camere de televiziune a unei rețele naționale prin cablu (chiar dacă nu se bucură de o audiență foarte mare). Grupați în spatele meu, unde eu nu-i pot vedea și ei nu mă pot deranja, sunt aproximativ o sută de spectatori și doi comentatori TV al căror rol este să ofere analize detaliate ale evenimentelor. Unul dintre ei este un crainic de box uscățiv, veteranul Kenny Rice, a cărui voce gravă și adormitoare nu poate ascunde faptul că pare derutat de această sindrofie a tocilarilor. Celălalt este un Pelé al sportului memoriei din SUA, un inginer chimist bărbos, în vârstă de 43 de ani, de patru ori campion național, din Fayetteville, Carolina de Nord, pe nume Scott Hagwood. Într-un colț al camerei se află obiectul afecțiunii mele: un trofeu kitsch pe două niveluri, constând dintr-o mână de argint, cu unghii date cu lac de aur, care flutură o chintă regală, și, într-un elan de patriotism, trei vulturi-pleșuvi veghind dedesubt. E mai înalt decât nepoata mea de doi ani (și mai ușor decât cele mai multe dintre animăluțele ei de pluș).

Publicul a fost rugat să nu facă fotografii cu blițul și să mențină o tăcere mormântală. Oricum, nu există posibilitatea ca Ram sau eu să-i putem auzi.

Ambii avem dopuri în urechi. În plus, eu m-am înarmat cu o pereche de căști de protecție folosite în industria grea, care arată ca și cum ar fi aparținut unui marinar de pe puntea unui portavion (deoarece, în atmosfera încinsă a unui concurs de memorie, orice este bun pentru a te proteja de sunetele din jur). Țin ochii închiși. Pe o masă, dinaintea mea, așezate cu fața în jos, se află două pachete de cărți de joc amestecate. Dintr-o clipă în alta, arbitrul-șef va porni un cronometru, iar eu voi avea la dispoziție cinci minute pentru a memora ordinea cărților din ambele pachete.

Neverosimila poveste a modului în care am ajuns în finala Campionatului de Memorare al Statelor Unite, ținut în locul și transpirând prin toți porii, a început cu un an în urmă, pe o autostradă înzăpezită din centrul statului Pennsylvania. Venisem din Washington DC până în localitatea Lehigh Valley din Pennsylvania ca să-i iau un interviu, pentru revista *Discover*, unui fizician de la Universitatea Kutztown, care inventase un dispozitiv tip cameră vidată ce trebuia să producă floricelele de porumb cele mai mari din lume. Traseul pe care l-am ales m-a purtat prin York, Pennsylvania, unde se află atât Muzeul Halterelor, cât și Galeria celebrităților sportului respectiv. M-am gândit că n-ar trebui să ratez cu nici un chip vizita asta, mai ales că aveam și o oră liberă la dispoziție.

Din păcate, Galeria celebrităților nu era decât o colecție searbădă de fotografii vechi și suvenire, expuse la parterul clădirii în care tronau birourile celei mai mari corporații, la nivel național, producătoare de haltere. Din perspectivă muzeală a fost un eșec total. Dar acolo am văzut pentru prima oară o fotografie alb-negru a lui Joe „Cel mai tare atom“ Greenstein, o huidumă înaltă de numai 1,6 metri, un evreu american forțos care și-a câștigat porecla în anii 1920 prin isprăvi precum secționarea prin mușcare a monedelor de 25 de cenți și întinderea pe un pat de fachir făcut din cuie, în timp ce o orchestră Dixieland alcătuită din paisprezece persoane cânta pe pieptul său. La un moment dat, el a schimbat toate cele patru cauciucuri ale unei mașini fără să se folosească de vreo unealtă. Legenda de lângă fotografie îl prezenta pe Greenstein drept „cel mai puternic om din lume“.

Holbându-mă la fotografia cu pricina, m-am gândit că ar fi destul de interesant dacă, vreodată, cea mai puternică persoană din lume s-ar întâlni cu cea mai inteligentă persoană din lume. „Cel mai tare atom“ și Einstein, strâns îmbrățișați: o juxtapunere incredibilă de mușchi și minte. O fotografie de bun gust, pe care să mi-o atârnam măcar deasupra biroului. M-am întrebat dacă ar exista vreo șansă ca o astfel de fotografie să fie făcută vreodată. Când am ajuns acasă, am navigat puțin pe Google. Cea mai puternică persoană din lume a fost relativ ușor de găsit. Numele său: Mariusz Pudzianowski. A trăit în Biała Rawska,

Polonia, și putea urni din loc 420 de kilograme (cam de treizeci de ori greutatea nepoatei mele).

În schimb, nu mi-a fost la fel de ușor să găsesc persoana cea mai inteligentă din lume. Am căutat după diverse formule: „cel mai ridicat coeficient de inteligență“, „campionul inteligenței“, „cel mai inteligent om din lume“. Am aflat că exista cineva, în New York, cu un IQ de 228, și că un jucător de șah, în Ungaria a jucat la un moment dat cincizeci și două de partide simultan, legat la ochi. O femeie din India putea calcula în minte radicalul de ordinul douăzeci și trei al unui număr din două sute de cifre în cincizeci de secunde, iar altcineva era capabil să rezolve un cub Rubik cvadrimimensional, deși habar n-aveam ce mai însemna și asta. Și, desigur, existau o sumedenie de candidați mai mult decât evidenți, din categoria reprezentată de Stephen Hawking. Toată lumea știe că mușchii sunt mai lesne de măsurat decât creierele.

În timp ce navigam pe Google, am descoperit un candidat straniu, care era, dacă nu cel mai inteligent om din lume, cel puțin un fel de geniu trăsnet. Numele lui era Ben Pridmore și putea memora ordinea exactă a 1 528 de cifre luate la întâmplare într-o oră și – pentru a-i impresiona pe aceia dintre noi care au înclinații mai umaniste – orice poem care îi era pus la dispoziție. Deținea și titlul de campion mondial la memorare.

În următoarele câteva zile, m-am tot gândit la Ben Pridmore. Memoria mea era mediocră, în cele mai bune momente ale sale. Printre lucrurile pe care le uitam în mod regulat se numărau: unde am pus cheile de la mașină (sau chiar unde mi-am lăsat mașina, la drept vorbind); mâncarea în cuptor; câte un semn de punctuație sau o literă când scriam; ziua de naștere a prietenei mele, aniversarea noastră, Ziua Îndrăgostiților, să eliberez intrarea în beciul părinților mei (aoleu!); numerele de telefon ale prietenilor; de ce tocmai deschisese frigiderul; să-mi încarc telefonul mobil; numele șefului de stat major al președintelui Bush; ordinea refugiilor de pe autostrada New Jersey; în ce an au câștigat pentru ultima oară cei de la Washington Redskins' Cupa Super Bowl^{*}; să las jos colacul de la scaunul de toaletă.

În schimb, Ben Pridmore putea memora ordinea cărților de joc dintr-un pachet amestecat în 32 de secunde. În cinci minute era în stare să memoreze evenimente care avuseseră loc în 96 de date istorice diferite. Omul știa 50 000 de zecimale ale numărului Pi. Cum să nu-l fi invidiat? Am citit odată că o persoană obișnuită irosește cam patruzeci de zile pe an pentru a compensa lucrurile pe care le-a uitat.

* Echipă profesionistă de fotbal american din Washington. (n.red.)

** Super Bowl – competiție anuală americană pentru a determina cea mai bună echipă din Liga Națională de Fotbal American. (n.red.)

Lăsând la o parte pentru un moment faptul că a fost un timp șomer, cât de mare ar fi putut să fie eficiența de care să dea dovadă Ben Pridmore?

Pe zi ce trece, par să apară tot mai multe lucruri de ținut minte: mai multe nume, mai multe parole, mai multe întâlniri. Cu o memorie precum cea a lui Ben Pridmore, mi-am imaginat, viața ar fi calitativ diferită, ar fi mai bună. Cultura în care trăim ne copleșește constant cu informații noi, însă creierul nostru reține atât de puține. Cele mai multe lucruri pur și simplu ne intră pe o ureche și ne ies pe cealaltă. În cazul în care scopul lecturii ar fi doar acela de a înmagazina cunoștințele, probabil că m-aș implica într-una dintre cele mai ineficiente activități din lume. Pot sta șase ore cufundat în lectura unei cărți, ca să mă aleg ulterior numai cu o vagă noțiune a celor citite. Toate faptele și anecdotele, chiar și lucrurile suficient de interesante pentru a merita subliniate, au obiceiul de a-mi produce o impresie pe termen scurt, pentru ca mai apoi să dispară nu se știe unde. În biblioteca mea există cărți despre care nici măcar nu-mi mai pot aminti dacă le-am citit sau nu.

Ce-ar însemna dacă aș avea la îndemână toate cunoștințele acestea, pe care le-am pierdut undeva pe drum? Nu m-am putut abține să mă gândesc că asta m-ar face mai convingător, mai încrezător și, într-un sens mai fundamental, mai înțelept. Cu siguranță că aș fi un ziarist mai bun, un prieten mai bun, un partener de cuplu mai bun. Dar, mai mult decât atât,

m-am gândit că, dacă aş avea o memorie precum aceea a lui Ben Pridmore, aş deveni o persoană mai atentă, poate chiar mai înțeleaptă. În măsura în care experiența este suma amintirilor noastre, iar înțelepciunea suma experiențelor, dacă aş avea o memorie mai bună ar însemna că aş putea să știu mai multe, nu doar despre lume, ci și despre mine însumi. Desigur, îngroparea în uitare a anumitor amintiri, care ne sunt total neplăcute, constituie un act sănătos și totodată necesar. Dacă nu aş uita atât de multe dintre lucrurile prostești pe care le-am făcut, probabil că aş fi un nevrotic insuportabil. Dar cât de multe idei valoroase au fost uitate și câte conexiuni au rămas în aer din pricina deficiențelor memoriei mele?

Nu-mi iese din minte o afirmație făcută de Ben Pridmore într-un interviu pe care l-a acordat unui ziar, afirmație care m-a făcut să meditez asupra modului cu adevărat diferit în care funcționează memoria lui și a mea. „Totul ține de tehnică și de înțelegerea modului în care funcționează memoria“, îi spusese el reporterului. „La drept vorbind, oricine este capabil să o facă.“

La două săptămâni după vizita mea la Galeria celebrităților din lumea halterelor, ocupam un loc în mulțimea din fundalul unei săli de la etajul nouăsprezece al sediului companiei Con Edison de lângă Union Square, în Manhattan, ca observator în cadrul Campionatului de Memorare al Statelor Unite, ediția din 2005. Îmboldit de fascinația pe care o exercita

asupra mea Ben Pridmore, mă aflam acolo pentru a scrie un scurt articol pentru revista *Slate* despre ceea ce îmi imaginam eu că ar fi putut reprezenta un Super Bowl al savanților.

Însă imaginea care mi se înfățișa privirilor nu aducea mai deloc cu o înfruntare a titanilor: o grămadă de tipi (și câteva doamne), foarte pestriță, atât din punctul de vedere al vârstei, cât și al modului în care arătau și din perspectiva igienei corporale, cu toții stând aplecați asupra unor pagini cu numere alese la întâmplare și cu liste lungi de cuvinte. Cu toții se considerau niște „atleți ai minții“, AM pe scurt.

Au avut loc cinci runde. În prima dintre ele, concurenții au trebuit să învețe pe de rost un poem inedit, de cincizeci de rânduri, intitulat „Eu ca tapiserie“. Apoi le-au fost puse la dispoziție nouăzeci și nouă de fotografii cu figuri de persoane, fiecareia fiindu-i asociate un nume și un prenume, și au avut la dispoziție cincisprezece minute pentru a memora cât de multe erau în stare. După aceea au avut la dispoziție alte cincisprezece minute pentru a memora o listă de trei sute de cuvinte alese la întâmplare, cinci minute pentru a memora o pagină de o mie de cifre aleatorii (douăzeci și cinci de rânduri cu numere, patruzeci de numere pe un rând) și alte cinci minute pentru a reține ordinea cărților de joc dintr-un pachet amestecat. Printre concurenți se aflau doi dintre cei treizeci și șase de maeștri ai memoriei, rang obținut prin memorarea unei secvențe de o mie de cifre aleatorii

în mai puțin de o oră a ordinii exacte a zece pachete de cărți de joc amestecate, în același interval de timp, și a ordinii cărților de joc amestecate dintr-un singur pachet, în mai puțin de două minute.

Deși aceste isprăvi ar putea părea mai degrabă niște trucuri bune pentru o petrecere de tocolari plictisitori – în esență inutile și poate chiar oarecum jalnice –, ceea ce am descoperit stând de vorbă cu unii dintre concurenți a fost ceva mult mai serios, o poveste care m-a făcut să-mi reconsider atât limitele proprii minții, cât și chintesența educației mele.

L-am întrebat pe Ed Cooke, un tânăr mare maestru din Anglia care venise la runda din Statele Unite ca pentru un antrenament de primăvară, în vederea Campionatului Mondial care urma să aibă loc în vara respectivă (din moment ce nu era american, rezultatele sale nu puteau fi luate în considerare în concursul din Statele Unite), despre momentul în care și-a dat seama pentru prima oară că este un savant.

– Oh, dar eu nu sunt un savant, mi-a răspuns el, amuzat.

– Aveți o memorie fotografică? am continuat.

– Memoria fotografică este un mit detestabil a răspuns el, chicotind din nou. Nu există așa ceva. De fapt, memoria mea se situează la un nivel mediu. Toți cei de aici avem un asemenea gen de memorie.

Această afirmație nu se prea potrivea cu faptul că tocmai îl văzusem recitând 252 de numere luate la

întâmplare, fără nici un efort, ca și cum și-ar fi spus propriul număr de telefon.

– Ceea ce trebuie să înțelegi este că și memoriile obișnuite sunt remarcabil de puternice dacă sunt folosite în mod corespunzător, mi-a explicat.

Ed avea un chip ca cioplit în piatră și o coamă de păr șaten și cârlionțat care îi cădea până la umeri, putând fi considerat unul dintre concurenții care nu dădeau prea mulți bani pe felul în care arătau. Purta un costum cu o cravată slăbită la gât și, total deplasat, o pereche de șlapi împodobite cu drapelul britanic. Avea 24 de ani, dar se mișca de parcă ar fi fost de trei ori mai bătrân. Se deplasa sprijinindu-se într-un baston – „un sprijin necesar“, după cum l-a numit, impus de o recidivă dureros de recentă a unei artrite cronice juvenile. Atât el, cât și toți ceilalți atleți ai minții au insistat, la fel ca Ben Pridmore în interviu, asupra faptului că oricine era în stare să facă același lucru ca și ei. A fost pur și simplu o chestiune de a învăța să „gândească în moduri mult mai memorabile“ folosind „extraordinar de simplă“ tehnică de memorare veche de 2 500 de ani cunoscută sub numele de „palatul memoriei“, al cărei inventator se presupune că a fost poetul grec Simonide din Ceos, atunci când a identificat persoanele dezgropate de sub ruinele sălii de banchet care se prăbușise după ce el tocmai ieșise din ea, amintindu-și locurile ocupate de fiecare participant la petrecere.